

Hälsosam yrkesdebut

Till dig som har kontakt med elever i din roll som skolledare/rektor, skolsköterska, skolläkare, studie- och yrkesvägledare eller yrkeslärare i grundskolor och på yrkesprogram på gymnasiet.

Centrum för arbets- och miljömedicin
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

En Hälsosam yrkesdebut börjar i skolan!

Elevens studie- och yrkesval har stor betydelse för hur livet kommer att utvecklas. Trots det är det få elever som idag får information om vad de utifrån sin hälsa bör tänka på när de ska välja gymnasieprogram, visar en rapport från Centrum för arbets- och miljömedicin. Det kan leda till att ungdomar blir sjuka redan under utbildningen eller tidigt i yrkeskarriären och därmed tvingas avbryta sin utbildning eller på sikt byta yrke.

Många skador och yrkeshinder kan undvikas om man vid studie- och yrkesvalet tar hänsyn till elevernas medicinska förhållanden och speciella känslighet. Här har studie- och yrkesvägledningen en viktig roll, genom så kallad medicinsk studie- och yrkesvägledning (se faktaruta).

UPPMÄRKSAMMA ELEVER PÅ HÄLSORISKER OCH TIDIGA TECKEN PÅ OHÄLSA:

Genom medicinsk studie- och yrkesvägledning uppmärksamar skolan den enskilda elevens medicinska förhållanden och känslighet för att minska risken för att eleven drabbas av ohälsa under utbildningen eller i sitt framtida yrkesliv. Det kan t.ex. röra sig om allergier eller annan överkänslighet med eksem och astma eller om diabetes eller neurologiska problem. Eleven bör göras uppmärksam på hälsorisker och tidiga tecken på ohälsa samt att förebygga ohälsa genom att arbeta så riskfritt som möjligt.

Bland gymnasieskolans program finns inriktningar där elever bedöms löpa större risk att bli sjuka vid yrkesdebuten. Detta gäller framförallt:

- Bygg och anläggning
- Fordon och transport
- Frisör
- Musik
- Naturbruk (djurskötselinriktning)
- Vård och omsorg

I arbetsmiljölagen står att skolan ska bedriva ett eget arbetsmiljöarbete för en god arbetsmiljö för elever och personal på skolan. I läroplaner för yrkesprogrammen ingår att lära ut arbetsmiljökunskap för att minska risken att eleverna blir skadade eller sjuka av arbetsmiljön under sin utbildning eller tidigt efter yrkesdebuten.

Medicinska krav vid riskabla arbeten

Flera myndigheter, bland annat Arbetsmiljöverket och Transportstyrelsen, ställer specifika medicinska krav på yrkesutövare som har särskilt riskabla arbeten (se faktaruta ”Läs mer” på sidan 7). Ibland krävs också läkarintyg. Medicinska kontroller är till för att skydda den som arbetar och de i omgivningen från att bli skadade eller sjuka. Om en person inte uppfyller de medicinska kraven kan det betyda att hen inte får sysselsättas med arbetsuppgifter som kontrollen gäller. Kraven kan gälla redan under utbildningen och då har skolledningen ansvaret (se faktaruta).

MEDICINSKA KONTROLLER BERÖR VISSA ELEVER OCH PERSONAL:

Enligt arbetsmiljölagen ska elever i vissa fall genomgå medicinsk kontroll. Kontrollerna ska genomföras av, eller under ledning av, behörig läkare. Även lärarna omfattas av lagstiftningen.

Projektet Hälsosam yrkesdebut vid Centrum för arbets- och miljömedicin vid Stockholms läns landsting

Projektets övergripande syfte är att minska risken att elever på gymnasiets yrkesprogram blir sjuka under utbildningen och/eller efter att de börjat arbeta.

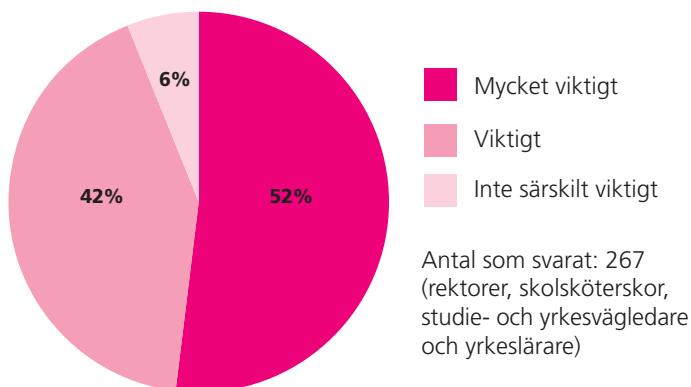
I projektet gav rektorer, skolsköterskor, studie- och yrkesvägledare och yrkeslärare i Stockholms län, genom enkäter och intervjuer, sin bild av hur medicinsk studie- och yrkesvägledning och undervisning om arbetsmiljö bedrivs i skolan.

Nästan alla som besvarat enkäten ansåg att medicinsk studie- och yrkesvägledning är viktigt men att det saknas kunskap om hur denna skall bedrivas på skolorna (se figur på sidan 6).

Viktiga resultat:

- Ofta saknas riktlinjer kring hur medicinsk studie- och yrkesvägledning ska bedrivas på skolorna.
- Det är ofta otydligt vem på skolan som har ansvaret för de medicinska kontrollerna.
- Det finns behov av ett ökat samarbete mellan studie- och yrkesvägledare och elevhälsans personal.
- Både skolsköterskor och studie- och yrkesvägledare behöver utbildning inom medicinsk studie- och yrkesvägledning. Någon sådan erbjuds dock sällan i tillräcklig omfattning inom deras grund- eller fortbildning.
- Yrkeslärarna är medvetna om att deras elever kan drabbas av arbetsskador men bedömer att skoledningen inte upplever samma risk.
- Yrkeslärarna uppfattar elevernas intresse för arbetsmiljöfrågor som lågt.
- Yrkeslärarna pekar på brister både i skolans fysiska arbetsmiljö och att det ibland saknas en gemensam syn inom lärargruppen på förebyggande åtgärder och attityder t.ex. till att använda skyddsutrustning.

HUR VIKTIGT ÄR MEDICINSK STUDIE- OCH YRKESVÄGLEDNING?

Vad kan du som skolledare eller rektor göra:

- Ansvara och skapa rutiner för hur det övergripande arbetsmiljöarbetet ska bedrivas och hur kunskaper om en god arbetsmiljö förmedlas till personal och elever, både i skolan och inför praktik.
- Lyft fram betydelsen av medicinsk studie- och yrkesvägledning i den vanliga studie- och yrkesvägledningen och utarbeta riktlinjer för detta.
- Verka för att studie- och yrkesvägledare och elevhälsopersonal får kunskaper om medicinsk studie- och yrkesvägledning samt att utrymme ges för fortbildning och kompetensutveckling inom området.
- Verka för ett utökat samarbete mellan elevhälsans personal och studie- och yrkesvägledare.
- Medverka till att elever och föräldrar får tillräcklig information om hälsorisker inom olika yrken för att eleverna ska kunna göra välgrundade val.
- Säkerställ att medicinska kontroller genomförs i de fall där de behövs, både för elever och för personal.
- Uppmärksamma att både skolan och arbetsgivaren tillsammans ansvarar för elevens arbetsmiljö under praktik.

Vad kan du som skolsköterska, skolläkare eller studie- och yrkesvägledare göra:

- Tillsammans med skolledning utarbeta riktlinjer för medicinsk studie- och yrkesvägledning.
- Ge elever och föräldrar tillräcklig information om hälsorisker inom olika yrken för att eleverna ska kunna göra välgrundade val.
- Börja samtala med elever om hälsa, yrken och arbetsmiljö tidigt i grundskolan.
- Verka för ett utökat samarbete mellan elevhälsans personal och studie- och yrkesvägledare.
- Verka för att medicinska kontroller regelmässigt planeras och genomförs i de fall de behövs.

Vad kan du som yrkeslärare göra:

- Informera dig om ifall du och dina elever behöver genomgå medicinsk kontroll och agera för att dessa genomförs.
- Ge eleverna relevanta kunskaper om hur man skapar en god arbetsmiljö och förebygger ohälsa, både i skolan och under praktiken, och var själv ett gott föredöme.
- Gör eleverna medvetna om vilka arbetsskador som de riskerar att drabbas av i sitt kommande yrke, speciellt om arbetsmiljön är eftersatt.

LÄS MER:

På vår webbplats hittar du mer information om projektet
Hälsosam yrkesdebut: www.camm.sll.se/halsosamyrkesdebut

Här hittar du också rapporterna från projektet:

- Skolans insatser före en hälsosam yrkesdebut – en kartläggning, 2016:01.
- Arbetsskaderisker i yrken efter yrkesförberedande gymnasieprogram, 2014:05.

På vår webbplats jobbafrisk kan elever som ska välja utbildning läsa om risker för astma, allergi och eksem i arbetslivet och hur man kan förebygga problem: www.jobbafrisk.se

- Arbetsmiljöverket, AFS 2005:6 (Medicinska kontroller i arbetslivet), AFS 2014:23, AFS 2015:3.

Kontakt

Vid frågor ring eller maila:

Marina Jonsson

Allergisamordnare, med dr
Centrum för arbets- och
miljömedicin

Telefon: 08-123 372 62

E-post: marina.jonsson@sll.se

camm.sll.se